

УДК 336.71:336.717.063

Фурман І.В., к.е.н., доцент

Вінницький національний аграрний університет

ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ РИНКУ ФАКТОРИНГОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМАТИКА ТА ШЛЯХИ РОЗШИРЕННЯ

У даній статті виявлено сутність факторингу та його особливостей, як інструменту ринку, досліджено механізм застосування факторингових операцій, здійснено пошук нових напрямків його розширення.

Ключові слова: факторинг, факторингові послуги, ринок факторингових послуг, дебіторська заборгованість.

Furman I.

THE PROCESS OF FORMATION OF THE FACTORING MARKET IN UKRAINE: CURRENT ISSUES AND WAYS OF BROADENING

The article reveals the essence of factoring and its features, as a market tool, the mechanism of application of factoring operations, search of new directions of its expansion.

Key words: factoring, factoring services, the market of factoring services receivables.

Фурман И.В.

ПРОЦЕСС ФОРМИРОВАНИЯ РЫНКА ФАКТОРИНГОВЫХ УСЛУГ В УКРАИНЕ: ПРОБЛЕМАТИКА И ПУТИ РАСШИРЕНИЯ

В данной статье выявлена сущность факторинга и его особенностей, как инструмента рынка, исследован механизм применения факторинговых операций, осуществлен поиск новых направлений его расширения.

Ключевые слова: факторинг, факторинговые услуги, рынок факторинговых услуг, дебиторская задолженность.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Шлях до економічного зростання для кожної країни проходить через шеренгу перепон та негараздів. Держави, що тільки-но починають розвиватися, звертаються до міжнародного досвіду задля вирішення тих чи інших проблем. Україна на сучасному етапі є саме такою країною, економіка якої не є стабільною, панує жорстка конкуренція, що заважає розвиватися малим та середнім підприємствам, які мають потенціал, але відчують фінансові труднощі у зв'язку з несвоєчасним погашенням боргів та обмеженістю доступних джерел кредитування. Товарні кредити, в цьому випадку, нададуть можливість працювати з

відстрочкою платежів, однак відволічуть кошти з обігу та уповільнять розвиток підприємства, вільних коштів стане менше. Звернутися до банку за кредитом буде нераціонально. Отже, у даній ситуації нарізним стає використання факторингу.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Змістовний внесок у дослідження науково-методологічних та інституціональних аспектів розвитку ринку факторингових послуг зробили такі українські науковці, як Ю. Дмитрієва [1], Н. Кошель [2], К. Слюсаренко [6], М. Стельмах [7].

Цілі статті. Написання наукової статті передбачає вирішення таких завдань: виявлення сутності факторингових операцій та механізму їх реалізації, визначення основних конкурентних переваг факторингу, як одного з найефективніших інструментів підтримки бізнесу в сучасних економічних умовах, визначення особливостей та проблем здійснення механізму факторингових операцій в Україні та здійснення пошуку шляхів їх розширення..

Викладення основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Факторинг (від англ. *factor* – маклер, посередник, агент) – це банківська операція, суть якої полягає в придбанні банком (фактором) у постачальника (продавця) права вимоги у грошовій формі на дебіторську заборгованість покупців за відвантажені їм товари (виконані роботи, надані послуги), з прийняттям ризику виконання такої вимоги, а також приймання платежів [1]. Головними завданнями здійснення факторингових операцій виступають: забезпечення постачальника своєчасною оплатою відвантажених товарів, управління платіжною дисципліною позичальника, підвищення ефективності розрахунків між клієнтами, ліквідація виникнення дебіторської заборгованості у позичальника.

Ринок факторингових послуг є достатньо молодим в Україні та бере початок свого розвитку в 2001 році, коли вперше такі операції проводив АКБ «Укрсоцбанк», на діяльність якого ще впродовж декількох років припадала третина всіх операцій по факторингу, у тому числі саме цей банк пропонує послугу по міжнародному факторингу. Частина ринку, що належала іншим банкам не перевищувала і десяти відсотків, не враховуючи АКБ «ТАС-Комерцбанк», який став повноправним конкурентом для засновника факторингу в Україні. Ще кілька років назад факторингові операції проводили майже всі рейтингові банки України в тому чи іншому обсязі. Також стрімкі темпи росту обсягів факторингу були важливою

характеристикою усього ринку.

Так, наприклад, портфель українського факторингу в 2012 році виріс до \$288 млн (зростання порівняно з 2011 р. – 183%). В першому півріччі 2013 року обсяг факторингових операцій вже склав 511,47 млн. грн.

Варто звернути увагу на те, що проблеми у сфері банківського бізнесу та певні глобальні тенденції значно вплинули на перспективи та напрями розвитку факторингових операцій в Україні. Так, у 2012 році банки – лідери на ринку факторингу посилили вимоги щодо позичальників, сфери їх діяльності та умов факторингового обслуговування, а значна частина банківських установ у зв'язку із зниженням ліквідності та іншими об'єктивними причинами взагалі не надають послуги факторингу (табл. 1).

Таблиця 1

Умови надання факторингу банківськими установами – лідерами на ринку факторингових послуг

Установа	Умови надання послуг
«Сведбанк»	Надає факторинг тільки з регресом і лише великим компаніям, що давно працюють.
«Укрексімбанк»	Умови обговорюються після розгляду документів.
«Приват Банк»	Надає факторинг терміном не більше ніж 30 днів або не більше ніж 1 рік за умови надання забезпечення.
«Індекс – Банк»	Умови обговорюються після розгляду документів.

Загалом відслідкувати обсяги факторингу, що пропонують банківські установи, є практично неможливим, адже обсяги цієї діяльності не оприлюднюються перед вищими державними органами, на відміну від факторинговою операційної діяльності фінансових компаній. На сьогоднішній день майже 50 компаній України мають право на проведення факторингових операцій, але практично їх реалізують лише 17. Таким чином, через обмеження обсягів факторингу в банках більшу частину факторів відіграють саме фінансові компанії.

Станом на 01.07.2013 р. 179 компаній України мали право на надання факторингових послуг, що на 63 установи більше, ніж станом на 01.07.2012 р. Протягом I півріччя 2013 року фінансові компанії уклали 58 853 договорів факторингу загальним обсягом 2 429,4 млн грн (рис. 1). Разом з тим, фінансові компанії виконали 50 902

договорів на суму 1886,2 млн. грн. Діючими на 01 липня 2013 року залишаються 13 075 договорів факторингу.

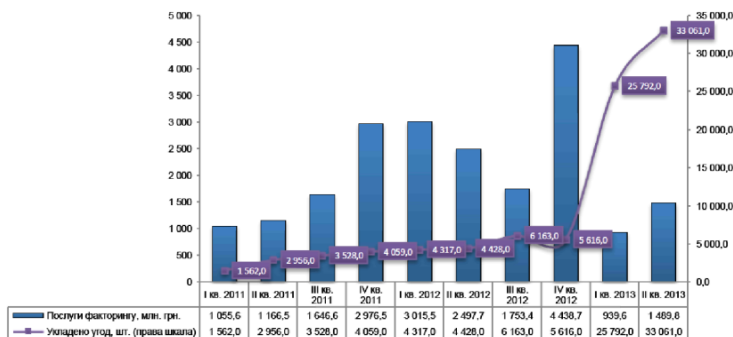

Рис. 1 Динаміка ринку факторингових послуг (за даними [4])

Основною аудиторією користування факторинговими послугами залишається середній та малий бізнес.

Протягом останнього півріччя спостерігається тенденція до помітного збільшення кількості укладених факторингових договорів за одночасного зниження їх вартості. За результатами I півріччя 2013 року порівняно з I півріччям 2012 року відбулось зменшення на 44,1% операцій факторингу у вартісному вираженні, в той час як кількість укладених угод зросла в 6,7 разу [5].

Важливим показником, який характеризує факторингові послуги, є джерела їх фінансування. Узагальнені дані щодо джерел фінансування факторингових послуг наведені в табл. 2.

Таблиця 2

Джерела фінансування укладених факторингових операцій, млн. грн.

Джерела фінансування	I пів. 2011 р.	I пів. 2012 р.	I пів. 2013 р.	Відхилення (2012 / 2013)	
				млн. грн.	%
Банківські кредити	348,80	777,50	871,10	93,60	12,0
Власні кошти	1424,10	3890,10	1367,10	-2523,00	-64,9
Позичкові кошти юридичних осіб	425,80	603,00	150,90	-452,10	-75,0
Інші джерела	23,40	242,60	39,60	-203,00	-83,7
Всього	2222,10	5513,20	2428,70	-3083,8	-55,9

Загальний обсяг фінансування факторингових операцій зменшився за результатами I півріччя 2013 року порівняно з аналогічним періодом 2012 року на 55,9% і склав 2 429,40 млн. грн. В той же час, стрімким у абсолютному і у відносному виразі було зменшення обсягу фінансування за рахунок власних коштів –64,9%. В той же час, обсяг залучених банківських кредитів для фінансування діяльності збільшився на 93,6 млн. грн.

Групування перших за обсягом наданих послуг факторингових компаній станом на 01 липня 2013 року підтверджує значну концентрацію ринку факторингу в Україні. Так, частка перших 10 факторингових компаній становить 65,6% від загального обсягу наданих послуг, наданих факторинговими компаніями. Зважаючи на той факт, що пише 34,4% обсягу наданих послуг припадає на 169 факторингових компаній, можна стверджувати, що наразі діяльність багатьох операторів ринку факторингових послуг є нерентабельною. Розподіл за провідними секторами економіки обсягу наданих фінансових послуг за укладеними договорами факторингу за результатами I півріччя 2012 року – I півріччя 2013 року наведено на рис. 2.

Аналізуючи розподіл укладених фінансовими компаніями договорів факторингу за підсумками I півріччя 2013 року порівняно із аналогічним періодом 2012 року, бачимо, що відбувся значний перерозподіл факторингових операцій за галузями.

На нашу думку, категорія «інші» головним чином сформована підприємствами торговельної галузі. Зауважимо, що за результатами I півріччя 2013 року відбулось незначне зростання частки «харчова промисловість», яка наразі становить 1,9% [6].

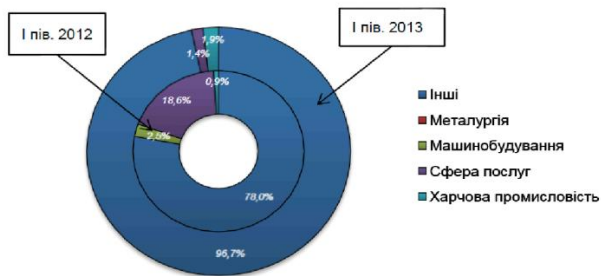

Рис. 2. Розподіл укладених договорів факторингу за провідними секторами економіки (за даними [4])

Висновки. Серед основних проблем розвитку ринку факторингових послуг в Україні варто вирізнити наступні:

1. Недосконалість вітчизняного законодавства.
2. Відсутність професійних навичок та досвіду роботи учасників ринку факторингу.
3. Використання банками при оцінюванні потенційного клієнта факторингу схеми, ідентичної при кредитуванні.
4. Відсутність чітких методичних рекомендацій.

Отже, демаскуємо ключові передумови подальшого розвитку практики факторингу в Україні: створення спеціалізованих факторингових товариств; поряд з міжнародним факторингом має бути наголосити на активний розвиток і внутрішній факторинг; у практику факторингу важливо послідовно впроваджувати програмне забезпечення бізнесу; неперервне поліпшення правового підґрунтя практики факторингу. Не зважаючи на деяку ризиковість факторингу на сьогодні, він є найперспективнішою формою рефінансування дебіторської заборгованості та найефективнішим знаряддям фінансового менеджменту для виходу суб'єктів господарювання з кризового стану.

1. Дмитрієва Ю.В. Факторингові операції в Україні: проблеми та перспективи / Ю.В. Дмитрієва// Управління розвитком. – 2011. – №3 (100). С. 20–22
2. Кожель Н.О. Ринок факторингових операцій, реалії і перспективи розвитку / Н.О. Кожель // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2011. – № 2 (11) – С. 212 – 215.
3. Основні показники діяльності банків України на 1 січня 2012 року // Вісник НБУ. – 2012. – № 2. – С. 39.
4. Офіційний сайт НБУ / Режим доступу: www.bank.gov.ua.
5. Руснак М.А. Ринок факторингових послуг в Україні / М.А. Руснак // Фінанси України. – 2012 –№ 2. –С. 50–53.
6. Слюсаренко К.В. Стан та перспективи розвитку ринку факторингових послуг в Україні / К.В. Слюсаренко// Комунальне господарство міст. – 2011. –№ 98 – С. 255–263.
7. Стельмах М.М. Факторинг як форма управління дебіторською заборгованістю підприємства / М.М. Стельмах // Економічний аналіз. – 2011. –№ 8. –С. 327–331.